

મનામે જહાંદાર જાંઆફરી.

પરમભક્ત પ્રહ્લાદ

અથવા

નૃસિંહાવતાર

નામક

પંડિત રાધેશ્યામ કવિરત્ન પાસે
આસ લખાવેલા નાટકના સંક્ષિપ્ત સાર તથા ગાયનો.

“પરિત્રાણાય સાધૂનાં વિનાશાય ચ દુઃકૃતામ્ ।
ધર્મસંસ્થાપનાર્થાય સંમવામિ યુગે યુગે ” ॥

શ્રીમદ્ભગવત્ગીતા અ. ૪ શ્લો. ૮.

નવી આલફ્રેડ નાટક મંડળી.

પ્રકાશક:

માણેકશાહ કો. બલસારા મેનેજીંગ પ્રોપ્રાયટર.
ખેતવાડી ૯ મી ગલી મુંબઈ.

પ્રત:—૨૧૦૦

સુરત લીમડાચોકમાં આવેલા મગનલાલ વનમાળીદાસના
“દશી મિત્ર” પ્રેસમાં તાથુભાઈ દેવચંદે છાપ્યા.

સંવત ૧૯૮૧] કીંમત ૪ આના. [સને ૧૯૨૫

પ્રસ્તાવના.

કાપારાઈટ-રંગ્રહ

આજથી લગભગ દસ વર્ષ પૂર્વે અમારી નવી આશૂ 'પોતાના' ભારતવર્ષની પ્રજા જે ભાષામાં સમસ્ત ભારતવર્ષની એકબાંડે કે ભારતવર્ષની (Lingua Franca) કરવા માટેના ભગીરથ પ્રયત્નો કરી રહી છે અને વસ્તુતઃ જે ભાષા સમસ્ત ભારતવર્ષની સર્વજન્ય ભાષા થવાની સંપૂર્ણ યોગ્યતા ધરાવે છે તે સર્વમાન્ય હિન્દી ભાષામાં નાટકો ભજવી એ ભાષાને ભારતવર્ષના બીજા ભાગોમાં પ્રસારવાના તેમજ ભારતવર્ષની આર્થિક પ્રજ્ઞાની પ્રાચીન ઐતિહાસિક તથા ધાર્મિક ભાવનાઓને ઐતિહાસિક ધાર્મિક નાટકોદ્ધાર પુનઃ સતેજ કરવાના ઉદ્દેશથી "વીર અભીમન્યુ" નામક 'મહાભારત' ના આધારે લખાવીને રંગભૂમીપર ભજવી બતાવ્યું હતું અને તે મધ્ય હિન્દુસ્તાનનાં દિલ્લી, લખનૌ, મુરારાવાદ તથા કાનપુર આદિ સ્થાનોમાં તેમજ મુંબઈ, સુરત તથા અમદાવાદ (અમદાવાદ જેવાં, જ્યાના નીવાસીઓમાં હિન્દી ભાષાનો અત્યંત અલ્પ પ્રચાર છે તેવા સ્થાનોમાં પણ પ્રેક્ષકોના આદરને પાત્ર થયું હતું. અમારા એ પ્રયત્નમાં અમને અમારી ધારણા કરતા વિશેષ પરી માણુમાં મળેલા વીજ્યથી અમારા ઉત્સાહની વૃદ્ધિ થાય એ સ્વાભાવિક હતું અને તે ઉત્સાહના યોગે જ અમે આજે હિન્દી ભાષામાં લખાયેલા 'પરમભક્ત પ્રહલાદ કિંવા વૃત્તીહાવતાર' નામક નવીન ધાર્મિક કીંવા પૌરાણિક નાટકને પ્રેક્ષકો સમક્ષ રંગભૂમીપર ભજવવાનું સાહસ કરીએ છીએ. અમારી માન્યતા અનુસાર અમેએ પ્રસ્તુત પૌરાણિક નાટકને ઉત્તમ લેખરૂપ આભ્યંતર શૃંગારવડે તેમજ યથોચિત સીનસીનરી તથા પોશાક આદિ આલેખકરણે વડે શૃંગારવામાં કેઈ પણ પ્રકારની ન્યૂનતા રહેવા દીધી નથી; તથાપી અમારા એ પ્રયત્નની સફળતાના નીર્ણયનો અધીકાર પ્રેક્ષકો હોવાથી એ વીષયમાં અત્યારે અમે પોતે મૌનાવલંબન જ ઉત્તમ માનીએ છીએ; કારણ કે, કાર્યકર્તા મનુષ્ય છે અને યશોદાતા કીંવા ફળદાતા પરમેશ્વર છે.

અસ્તુ: અમારા "વીર અભીમન્યુ" નાટક પ્રમાણેજ પરમદ્રમ્યાની કૃપા જે અમારો આ "પરમભક્તથી પ્રહલાદ" નામક નવીન હિન્દી નાટક પ્રયોગ લોકાદરોને પાત્ર થશે. તો એ લોકપ્રીયતાનેજ અમારા પરીશ્રમનું પૂર્ણ પારિતોષીક માનીને અમે એવાજ અન્ય નવીન પ્રયત્નો દ્વીશુશ્રીત ઉત્સાહથી આરંભ કરીશું. ઇત્યલભ.

લી૦ માણેકશા. કા. બલસારા.

મેનેજંગ પ્રોપાયટર

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાયિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૨૪૪૭ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ ૫૨૮૮૧૧૬

વિષય ૮૩૫૨:૨-૪

પરમભક્ત પ્રહ્લાદ.

સંક્ષિપ્ત સારાંશ.

રંગભૂમિ—પ્રરંભમાં નાન્દી અને નાન્દીના સમાપ્ત થતાં સુત્રધાર તથા નટી દ્વારા નાટ્યવસ્તુના નીર્દેશ સહિત નાટ્ય પ્રયોગના ઉદ્દેશને પ્રકાશ

પ્રવેશ ૧ લો—એક કુંભારણુના નિંબાડામાં બિલાડીના બે બચ્ચાં બંધ થઇ ગયા છે. કુંભારણુને ચીંતા છે કે કદાચ તે બચ્ચાંઓ બળી ન જાય, એટલે કુંભારણુ જગદીશથી પ્રાર્થના કરે છે કે—‘જગદીશ તે બચ્ચાંઓને બચાવો. રાજકુમાર પ્રહ્લાદ આપણા સખા પ્રમોદની સાથે ત્યાં આવી પુગે છે અને કુંભારણુથી વિવાદ કરે છે. વિવાદનો મૂળ કારણ આ છે કે પ્રહ્લાદ પોતાના પિતાને જગદીશ માને છે. અને કુંભારણુ સર્વ વ્યાપક પરમ પિતાને જગદીશ માને છે. અન્તમાં શરત થાય છે કે અમર બિલાડીના બચ્ચાં નિંબાડામાંથી જીવતા નિકળી આવશે, તો કુંભારણુની વાત ખરી માનવામાં આવશે અન્યથા કુંભારણુને દંડ ભોગવવું પડશે. પ્રહ્લાદ પોતાના હાથોથી નિંબાડો ખોલે છે અને બિલાડીનાં બચ્ચાં જીવતા નીકળે છે. પ્રહ્લાદ કુંભારણુને શુર માતા તરીકે માને છે અને સર્વ વ્યાપક જગદીશનો પરમભક્ત બની જાય છે.

પ્રવેશ ૨ જો—પોતાને જગદીશ માનતો દૈત્યરાજ હિરણ્ય કશિપુ પોતાનાં ખુશામંદી દરબારીયો સાથે આવે છે. હિરણ્યકશિપુ સધળાઓથી કહે છે કે હું જગદીશ છું, મને જગદીશ કહો. એટલામાં રાજ્યનાં અત્યાચારોથી પીડાતા કેટલાક ખેડૂતો જીદ્યોની ફરિયાદ કરતા આવી લાગે છે. હિરણ્યકશિપુ તેઓથી બલપૂર્વક જગદીશ બનાવે છે, તેઓ નથી માનતા. હિરણ્યકશિપુ તેઓને દરબારમાંથી કઢાવી મૂકે છે, અને તેઓને શૂળીપર ચઢાવી દેવાની આજ્ઞા કરે છે.

પ્રવેશ ૩ જો—રાણી શ્યામલતા પોતાની સખીયો સાથે વિશ્વ પ્રેમની વાતો કરે છે એટલામાં હિરણ્યકશિપુ આવે છે અને કહે છે કે મહે જે દેવતાઓની જીયોને પકડી મંગાવેલી છે, તેઓને તમારી

હાસીયો ખનાવવી છે. દેવતાઓની આયોજિત રાણીને.

ઉપર થએલાં અત્યાચારોની દયાબળક કથા સંભળાવે છે. ૨.
પોતાનો પતિવ્રત ધર્મ સાચવીને તેઓને છુટી કરે છે.

પ્રવેશ ૪ થો—પુષ્પામદી દરબારી લોબીલાલ પોતાના ધરમાં, દૌલતના ગુણ ગાય છે. એટલામાં તેનો છોકરો પ્રમોદ આવે છે અને વિવાદ કરી નામ ને મોટા બતાવે છે. એ વીવાદમાં લોબીલાલની સ્ત્રી ચંચલા આવીને તેનો ફેંસલો કરે છે કે નામને દૌલત એ બંનેને ચાહવાવાલાના દરબજા નીચા છે. એણે તે છે કે જેને નથી નામ ચાહતું કે નથી દૌલત, ચાહે છે કેવળ પ્રેમ. અને આ ગુણ છે નારી જાતિમાં.

પ્રવેશ ૫ મો—હિરણ્યકશિપુના અત્યાચારથી પીડાતા રાજ્યનાં કેટલાંક બ્રાહ્મણો પોતાની જાતીની અધોગતિના શેઠાણા રડતા આવે છે. એટલામાં રાજ્યના પુષ્પામદી દરબારી પાણ્ડે આવે છે. અને તેઓને ભય બતાવે છે, એટલામાં પાણ્ડેની સ્ત્રી 'સત્યે નાસ્તિ ભય' ક્વચિત્'નો ઝંડો લઇને આવે છે, અને પાણ્ડેને શરમાવે છે.

પ્રવેશ ૬ ઠો—કુંભારણ્ણી શાન મળ્યા પછી ૧ વર્ષ સુધી એકાન્તવાસ કરીને પ્રહલાદ અને પ્રમોદ હરી સ્મરણ કરતા આવે છે, પ્રમોદ પોતાનાં સખા પ્રહલાદને કહે છે કે હવે તમે સંસારમાં જગદીશના નામનો પ્રચાર કરો અને હું રાજ અને પ્રજાના સંબંધનો સુધારો કરીશ.

પ્રવેશ ૭ મો—હિરણ્યકશિપુના દરબારમાં પ્રહલાદ અને પ્રમોદ આવે છે. પ્રહલાદ પોતાના પિતાને કહે છે કે તમે જગદીશ નથી. જગદીશ તો એ છે કે જે સર્વ વ્યાપક અને સૃષ્ટિને નિયમમાં રાખવાવાળો છે. બંનેનો એ વાતપર વિવાદ થાય છે, હિરણ્યકશિપુ કહે છે કે તું નાસ્તિક થઇ ગયો છે માટે હું તને યુવરાજ બનાવીશ નહીં અને તાજે તખ્ત પણ નહીં આપીશ. પ્રહલાદ કહે છે કે જે બધી દુનિયાનો સ્વરતાજ છે તે જે ચાહે તો તમારા માથાપરનો તાજ મારા માથાપર આવી જાય. એ સાંભળીને હિરણ્યકશિપુ ઠાણાં બની જાય છે અને તલવાર ઉગામી મારવા હોડે છે. તલવાર હાથમાંથી છુટી જાય છે, અને તેના માથાનો તાજ ઉડીને પ્રહલાદના માથા પર આવી જાય છે. દરબારના પાછળના ભાગમાં વિષ્ણુ ભગવાન પ્રકટ થઇ પ્રહલાદને આશીર્વાદ આપે છે, પણ ચમત્કાર સાથે પહેલા અંકની સમાપ્તિ થાય છે.

અંક બીજો.

પ્રવેશ ૧ લો—હિરણ્યકશિપુની રાણી સ્યામલતા સાહેલીયે।
સાથે નારી ધર્મ ઉપર વાદવિવાદ કરે છે.

પ્રવેશ ૨ જો—હિરણ્યકશિપુનો ખુશામદી દરબારી લોભીલાલ
પોતાના ભેટાં પ્રમોદને રાજકીય પાઠશાલામાં ભણાવવા માટે લઇ જાય છે.

પ્રવેશ ૩ જો—રાજકીય પાઠશાલામાં રાજ્ય ગુરુ પાહડે
કેટલાંક છોકરાઓ સાથે પ્રહલાદ અને પ્રમોદને ભણાવે છે. પ્રહલાદ
પાઠશાળામાં જગદીશની ભક્તિનો પ્રચાર કરે છે. અને પ્રમોદ
પાઠશાળાના છોકરાંઓને સ્વર્થના શિક્ષણની પાઠશાળાનો ત્યાગ કરવા
કહે છે, છેવટે અહાં છોકરાઓ પાઠશાળાનો ત્યાગ કરે છે, અને 'જય
જગદીશ હરે 'નું ગીત ગાય છે.

પ્રવેશ ૪ થો—પાણે હિરણ્યકશિપુને આવીને કહે છે કે પ્રહલાદ
ભણતો નથી, હિરણ્યકશિપુ આગા કરે છે કે આ તલવાર લઇ જાઓ
અને તેને મારી નાખો. તલવાર લેતી વખતે પાંડિત્યનો હાથ ટુચે છે.
હિરણ્યકશિપુ કહે છે કે તમે બ્રાહ્મણ છો, તમારાથી આ કામ
નહીં થાય. ત્યાર પછી હિરણ્યકશિપુ લોભીલાલને કહે છે કે તમે
આ તલવારથી તેનો વધ કરો. લોભીલાલ વાણીયાપણું બતાવે છે,
અને કહે છે કે આપે તો રકને હંમેશા સોના ચાદીનું ધનામ
આપ્યું છે, પણ આજ મહેં કયા કમનિખતનું મોઢું જોયું છે કે
લોહાની તલવારની અપ્પશીશ લઇ રહ્યો છું. હિરણ્યકશિપુ કહે છે કે
તમે પણ લાયક નથી. ત્યાર પછી વજ્રદંત નામના ક્ષત્રિય સેનાપતિને
આગા આપે છે. વજ્રદંત કહે છે કે ખાલકપર તલવાર ચલાવવું
ક્ષત્રિયોના ધર્મ નથી. અન્તમાં વક્રમૂર્તિ નામના એક શૂદ્ર સેવકને
રાજમુદ્રા આપી પ્રહલાદને કારાગારમાં પડેચાડવા માટે હુકમ કરે છે.
દરબારિયોના ગયા પછી હિરણ્યકશિપુ પોતાના પુત્રના નાશ માટે
ભીષણ પ્રતિજ્ઞા કરે છે. એટલામાં સ્યામલતા આવી પડેચે છે અને
પોતાના પુત્રનો હાત કરવાને તૈયાર થયેલી તલવારને પોતાની શોક્ય
માની તેના સાથે વાગ્યુદ્ધ કરવાને તૈયાર થાય છે. એ વાગ્યુદ્ધમાં
રાણી તલવાર ઉપર વિજય મેળવે છે. અને પોતાના હાથથી પ્રહલાદને
ન મારવાને હિરણ્યકશિપુ પાસે વચન માંગી લે છે.

પ્રવેશ ૫ મા—પ્રમોદને પકડવાનો આજ્ઞા પત્ર લખતે 'પ્રમોદ' આવે છે; પરંતુ પ્રમોદ અને પ્રમોદની માતા ચંચલાના ચરિત્રોનો પ્રભાવ પડે છે અને તેથી પ્રમોદને પકડવાના આજ્ઞાપત્રને ફાડી નાંખે છે.

પ્રવેશ ૬ ઠા—કારાગારમાં પ્રહલાદ પ્રભુના ધ્યાનમાં નિમગ્ન થઈ બેઠેલો છે. વિષ્ણુ તથા શંકર તેની રક્ષા કરવા માટે ઉપાય યોજાવે છે. હિરણ્યકશિપુ પ્રહલાદપર સર્પ છોડાવે છે. પ્રહલાદ સર્પને જમ-દીશ જાણીને આંખ બંધ કરીને તેને ભેટી પડે છે. અચાનક સર્પ અંશેષ થઈ જાય છે. અને તેની જગ્યા ઉપર વિષ્ણુ ભગવાન પ્રકટ થાય છે. અને પ્રહલાદની આંખ ખુલતાં પહેલાં અન્તર્દાન થઈ જાય છે. હિરણ્યકશિપુ પ્રહલાદને માટે જહેર મેળવીને દૂધ મોકલે છે. પ્રહલાદ જ્યારે દૂધ પિયે છે, ત્યારે શંકર ભગવાન પ્રકટ થઈને દૂધ-માંતું જહેર ખેંચી લે છે. અન્તમાં હિરણ્યકશિપુ આવીને પ્રહલાદને પહાડની સૌથી ઉચામાં ઉચી ટોચ પરથી પ્રહલાદને નીચે નંખાવી દેવાડાવે છે, પહાડની નીચે વીષ્ણુ ભગવાન પ્રકટ થઈ પ્રહલાદને પોતાના ખોળામાં લઈ લે છે.

અંક ૩ નો.

પ્રવેશ ૧ લો—રાણી શ્યામલતા, પોતાનાં પતી તથા પુત્રવચ્ચે થયેલા વીર્યભા કોનો પક્ષ સ્વીકારવો એ વીષયનો વીચાર કરતી આવે છે. પરંતુ કોઈપણ જાતના નીશ્ચયપર ન આવી શકવાથી નીરાશા દર્શાવતી ચાલી જાય છે, રાણીના ગયા પછી હિરણ્યકશીપુની દુષ્ટ સ્વભાવવાળી બહેન હુંડા પોતાની નણુંદ તરફ વૈર ભાવ દર્શાવતી આવે છે, હુંડાને અગ્નીમાં ન બળવાનું વરદાન મળેલું હોવાથી તે અત્યન્ત અહંકારીણી થઈ ગયેલી છે, અને પોતાનાં વૈરાગીથી શ્યામલતા તથા પ્રહલાદના નાશ માટેની પ્રતીજ્ઞા કરીને જાય છે.

પ્રવેશ ૨ નો—હિરણ્યકશીપુને નીંદ્રામાં અચુભ સુચક સ્વપ્નો આવે છે, તે જોઈ ગભરાઈને બચદ્રીક ઉદગારો કાઢે છે. હુંડા તેના ઉદગારો સાંભળીને આવે છે અને આશ્વાસન આપે છે, તથા પોતાને મળેલા અગ્નીમાં ન બળવાના વરદાનના બળથી પ્રહલાદ સહીત અગ્નીમાં બેસી પ્રહલાદને બાળી નાંખવાનું કાર્ય પોતાના શીર ઉપર

કોપાડી લે છે. એ કાર્યની સીલો માટે જાતા અને ભગીની અને ત્યાંથી રવાના થાય છે.

પ્રવેશ ૬ એ—વીળુ ભગવાન કહે છે કે અગ્નીમાં ન જળવાતું હુંદાને વરદાન છે એ વાત ખરી પણ જો તે એકલી બેસે તોજ તે વરદાનની શક્તિ કામ કરી શકે છે અગર જો તે પ્રહલાદને ગોદમાં લઇને અગ્નિમાં પ્રવેશ કરશે તો તે વરદાનની શક્તિ કામ કરી શકશે નહીં. હુંદા બળી જશે અને પ્રહલાદ બચી જશે.

પ્રવેશ ૪ મો—હિરણ્યકશિપુનો હુંદાની સાથે પ્રહલાદને બાળી નાખવાની વ્યવસ્થા, રાણી શ્યામલતાનો હૃદયદ્રાવક વાર્તાલાપ. હુંદાનું ભરમ થઇ જવું, અને પ્રહલાદને અગ્નીમાંથી વીળુ ભગવાનનું બચાવી લેવું.

પ્રવેશ ૫ મો—પ્રમોદ અને ચંચલા બન્ને જણુ મળીને લોભીલાલને સુધારાપર લાવે છે. પાણ्डે પોતાની સ્ત્રીને લઇને ચંચલા પાસે આવે છે. એઓના ઉપદેશથી પાણ्डેજી પણ સુધરી જાય છે.

પ્રવેશ ૬ઠો—હિરણ્યકશિપુના દરબારીઓ પ્રહલાદને પોતાના રાજ્ય બનાવવા ચાહે છે. પ્રહલાદ તેઓને કહે છે કે હું તમારા રાજનો રાજ્ય બનવા નથી માંગતો તમો મારા રાજની પ્રજા બની જાઓ, એટલે કે તમો બધાય જગદીશના ભક્ત થઇ જાઓ. એ સાંભળીને બધાય જગદીશ હરેનો ગીત ગાય છે. એટલામાં હિરણ્યકશિપુ બાની પહોંચે છે. અને બધાને હુકમ કરે છે કે પ્રહલાદને થાંભલા સાથે બાંધી દો; પરંતુ હિરણ્યકશિપુની બધી પ્રજા અત્યાર સુધીમાં પૂરી રીતે તેની વીરુદ્ધ થઇ ગઇ છે, તે તેની આજ્ઞાનું પાલન કરતી નથી. અન્તમાં પામળની માફક હિરણ્યકશિપુ પોતે પ્રહલાદને થાંભલા સાથે બાંધી મારવાને તૈયાર થાય છે. એટલામાં રાણી રૂદન કરતી આવી પહોંચે છે, પરંતુ પામળ પતીની તલવારથી અચાનક ધામલ થઇ બેહોશ અવસ્થામાં જમીનપર પડી જાય છે. હિરણ્યકશિપુ પ્રહલાદને મારવા જાય છે કે તરતજ થાંભલો ફાટે છે અને ભગવાન વર્સીકના રૂપમાં પ્રગટ થઇને હિરણ્યકશિપુનો વધ કરે છે. પ્રહલાદને સુકુટ અર્પણ કરે છે. અત્યન્ત આનંદની સાથે બેઘની સમાપ્તી થાય છે.

સમાપ્ત

॥ ॐ तत्सत्परमात्माने नमः ॥

परमभक्त प्रह्लाद

अथवा.

नृसिंहावतार

नामक

नाटकनां गायनो.

नान्दीः—

(१)

जय रघुपात जय अजपात जय जगपति जगदीश्वर
जय राघव जय माधव जय केशव कर्णुकर
विश्वम्भर सर्वोपर नटनागर गुणसागर
सुभक्तार्ता दुःखहर्ता सभक्ता है गिरिवरधर—
सुभधाम सदा अबिराम हरे भीतापति राधेश्याम हरे
निशिवासर तुम्हें नमो नमो हरे
प्रणामि हरे प्रणामि हरे
श्री रघुवर राधावर करिये दया हम सभपर—

आगाथोः—

(२)

अहा वह प्रेम है कैसा अ'पे'हैं जगतके स्वामी
कभी वेश वाराहका करते कभी रूप नरसिंहका धरते
आहु पकड़कर लकतोंके लेते उभार लवधारसे
नाथ अरायरागामी, अ'पे'हैं अन्तर्यामी—
तपमे' जपमे' योगक्रियामे' निर्गुण जे कहलाते
वही प्रेममन्दिरमे' आके सगुण रूप अन जते
नाथते लकतोंके आगे निरंजन निविकल्पनामी—

વાર્તામના:—

(૩)

હોઉ નયનનકી ચોટ લગીરે મોરે
જખ લાગી તખ તનક ન જાની ખહોત કરી મૈને ઓટ—
તુમ અપને નયનોંકે મારેકો દમભર દેખતે જાઓ
ચુલા હૈ જો કલેજેમેં વહુ નરતર દેખતે જાઓ
મૈં મર જાતાહું કયુંકર મરકે જીજતા હું ફિર કયુંકર
ચડ, હાકર પહલે અખરૂ પીછે હંસ કર દેખતે જાઓ
તક તક મારે તીર સજનવા કરત નઈ નઈ ઓટ—

સખીઓ:—

(૪)

પુલ રહી કેસી કેસી પુલવારી લેંવરા ગુંજત ડારી ડારી
પ-તે પ-તેપર હૈ જોખન ખનઠનકે ઉપવનમેં
ખૈરી આજ પ્રકૃતિકી દેવી હોકર મતવારી—
જુંડ પક્ષિયોં કે કેસી મનહરન રાગિની ગાતે હૈં
રાજસભામેં ભાટ લોગ જયું બિરહાવલી સુનાતે હૈં
નિખર રહી હૈ ઉભર રહી હૈ અસન્તઃકતું ખ્યારી ખ્યારી
લાઈ રાનીકી નજરકે લિયે રંગભરી સુંદર ડારી
ભર ભર થારી—

શ્યામલતા:—

(૫)

સૃષ્ટિમેં સખ હૈં એક સમાન—
શ્યામ ગૌર મૈત્રે યા ઉજલે છોટે ખડે નીચ યા ઉચે
નિર્ધન યા ધનવાન—
એક પ્રકૃતિ સખકી માતા હૈ એક પુરૂષ સખકા હી પિતા હૈ
એક હૈ સખ સન્તાન—
હાથી હો ચાહે ચીંટી હો જડ યા ચેતન કોઈ ભી હો
કયા જલ કયા પાવાણુ—

શ્યામલતા:—

(૬)

નારીકો ઐર ન દુજી ગતિ હૈ
નારીકા પતિ હી જીવન હૈ પતિ હી તન ઐર પતિ હી
પતિ હી આભુષણુ ઐર ધન હૈ પતિ હી સખ-સંપત્તિ હૈ મન હૈ
જ્ઞાન ભી પતિ હૈ ધ્યાન ભી પતિ હૈ
ધર્મ ભી પતિ હૈ શર્મ ભી પતિ હૈ
માન ભી પતિ હૈ પ્રાણુ ભી પતિ હૈ પરમેશ્વર ભી પતિ હૈ

લોલીલાલ—પ્રમોદ:—

સખ નામકે લિયે હૈ સખી નામકે લિયે
 દૌલતકે વાસ્તે દૌલતકે વાસ્તે
 મહલ બનાતે નામકે લિયે બાગ લગાતે નામકે લિયે
 ચાર બહોત દૌલતકે વાસ્તે પ્યાર બહોત દૌલતકે વાસ્તે
 સખસે ચહડ કર સખસેબહડકર
 નામ
 દૌલત
 હોતા હૈ કહીં ધર્મ બી તો નામકે લિયે
 મુશ્કિલ નહીં હૈ સ્વર્ગ બી દૌલતકે વાસ્તે

લોલીલાલ પ્રમોદ ચંચલા અને રામસિંગ (૮)

ચલો ઝગડા ગયા ચહ નિર્ણય હુવા
 નામ દૌલતસે બહડ કર મોહખખત હૈ
 હાં દૌલત બઢે જીતની ઉતના બઢે હૈ નામ
 નામ જીતના બડાહે ઉતની દૌલત હૈ—નામ દૌલતસે—
 ન બાપ હૈ બડાં ઐર ન બેટા બડાં
 હુવા નિશ્ચય બદી હૈ તો ઐરત હૈ—નામ દૌલતસે—

બ્રાહ્મણ:—

(૯)

ધન્ય ધન્ય ઈસ આર્યદેશકી નારી જાતિ હૈ ભાર્ય
 ઈસી જાતિસે દેશને પદવી સર્વ શિરોમણી પાછ
 માતાએ હાં જહાંમેં ઐસી વહીં સર્વ સંપતિ હૈ
 વહીં સુમતિ હૈ વહીં સુગતિ હૈ વહીં પૂર્ણ ઉન્નતિ હૈ
 હે વીરહદયા નમો નમઃ હે શાન્તિરૂપા નમો નમઃ

પ્રહલાદ પ્રમોદ:—

(૧૦)

શરણમેં આયે હૈં હમ તુમહારી દયા કરો હે દયાલુ ભગવન
 સંભાલો બિગડી દશા હમારી દયા કરો હે દયાલુ ભગવન
 ન હમમેં ખલ હૈ ન હમમેં શક્તિ ન હમમેં સાધન
 ન હમમેં ભક્તિ
 તુમહારે દરકે હૈ હમ લિખારી દયા હે કરો દયાલુ ભગવન
 જો તુમ હો સ્વામી તો હમ હૈં સેવક જો તુમ પિતા હો તો
 હમ હૈં બાલક
 જો તુમ હો ઠાકુર તો હમ પુજારી દયા કરો હે દયાલુ ભગવન

પ્રદાન કરે દો મહાન શક્તિ ભરે હમારેમે' જ્ઞાન ભક્તિ
તબી કહાઓજે સર્વાધારી દયા કરે હે દયાલુ ભગવન
ન હોગી જખતક કૃપાકી વૃદ્ધિ, ન હોગી જખતક દયાકી દ્રષ્ટિ
ન તુમ લી તખતક હો ન્યાયકારી, દયા કરે હે દયાલુ ભગવન
હમે તો ખસ ટેક નામકી હૈ પુકાર યહ રાધેશ્યામકી હૈ
તુમહારી તુમ જાનો નિર્વિકારી દયા કરે હે દયાલુ ભગવન

મહાતાદ પ્રમોદ:— (૧૧)

ભજરે મન રૈન દિનન હરિનામ
ચૂટી દુનિયાકે ઝગડોમે' મૂરખ કયોં ભરમાયા
ધંસ અંચલ માયાકા સુખ હૈ બાદલકીસી છાયા
ઘડીભરકા આરામ—

અન્ત સમયમે' કામ ન આતા કોઇ બન્ધુ ઐર આતા
કાઠ યહીં સારા રહ જાત હંસ અકેલા જાતા
પરમેશ્વર આતા કામ—

વારાંગનાઓ:— (૧૨)

સુંદર રૂપ સોહાય કમરિયા નાગનસી ખલ ખાય
લટપટ ચાલ ચલત અલખેલી ઝુમર ઝોંકે ખાય મટકસે
પુલ રહી પુલોંકી ડાલી ભંવરા ગુંજે બનકે માલી
કેયલ મસ્ત બજાએ તાલી બુલબુલ હૈ સરશાર અહકમે
બુધ અંપા ઐર અંખેલી નરગિસકી હૈ આંખ રસીલી
ઝુમ રહા હૈ તખતે લાલાજાર મહકસે
દેખત મન લલચાયે સખીરી જોબન બલબલ જાયે
નયન રસીલે રસ મદમાતે ચિતવન તીર ચલાયે પલકસે
બાદે સખાને કી બે ઠઠોલી સુશક ગઇ પુલોંકી ચો લી
સર્વનાજને મારી ગાલી ગુન્ચોંકી હરમાર અટકસે
સુખબલને બુદ્ધે લહરઇ શખુકી આંખે શર્માઈ
ખલ ખાઈ બે કાકુલે ખમદાર લટકસે

અંક બીજો,

સખીઓ અને શ્યામલતા:—

સજન હટ ઠાની સમજત નાહી
કરત મનમાની માનત નાહી
પિતા પુત્ર જૈસે પદાર્થ ઠા પ્રાણોસે પ્રિય જાને
પર ઈસ ઘરકા પિતા પુત્રકો ખૈરી અપના માને
કહા કહે આલી પરત નાહી અયના
રાયે રાયે હારી સુનત નાહી અયના
લાભ ઐર હાનિ સોચત નાહી બહત—

શ્યામલતા:—

(૧૪)

ઈસ અસાર સંસારમેં સોચો તો ધર્મ હી સાર હૈ
બુધ્ધિમાનકો સદા ઉચિત હૈ રખના યે હી બિચાર
ધર્મનાશ ગિરસે હો ઐસા કહી ન હો વ્યવહાર
ધર્મ હી સાર હૈ—
શુદ્ધ પાત માત બંધુ ઐર નારી નાતે રિશ્તેદાર
હંડ યોગ્ય હો જાતે હું જો કહેં ન ધર્મોચાર
ધર્મ હી સાર હય—
ઐર કહાંતક કહું ધર્મકી મહિમા બડી અપાર
ધર્મહેત હી સમય સમયપર હોતા હૈ અવતાર
ધર્મ હી સાર હૈ

પ્રહલાદ:—

(૧૫)

મુજે ઐર ન દૂજેસે હૈ કામ મેરી પાટીપે લિખીયે હરિકા નામ
નર જન્મપે જબ દેતા હું ધ્યાન કર્તવ્ય યે હી મિલતા પ્રધાન
બસ યહી મેરા ધન ઐર ધામ મેરી પાટીપે લિખીયે હરિકા નામ
તબસે નહીં લાલચ ઐર રહા જબસે હીરા હરિ નામ ગહા
સખ ફીક હુવે દુનિયાકે દામ મેરી પાટીપે લિખીયે હરિકા નામ
હર આસકે પાસમેં હરિહરિ હું અબ તો હરઆસમેં હરિહરિ હું
હરિનામકી લી મૈને ડોર ધામ મેરી પાટીપે લિખીયે હરિકા નામ

વિધાર્થીઓ:—

(૧૬)

મત ભંગ કરેંગે નહીં હુવાંકય યોલ કર
સહ લેંગે જીવન પ્રેમસે છાતીકો યોલ કર
પીછેકો હટોંગે નહીં આંગે હી બઢોંગે
કાતિલ જખ હમપે આયેગા તદ્વાર તોલ કર
શિકવમેં શિકાયતમેં ખુરાઇમેં બદીમેં
દેખેંગે પહલે અપને જીગરકો ટટોલ કર
મોતી હૃદયકે માન સરોવરમેં બહોત હે
લાએ બી રાધેશ્યામ કોઇ રોલ રોલ કર—

વિધાર્થીઓ:—

૧૭

જય જગદીશ હરે જય જગદીશ હરે
અખિલ લોકકે સ્વામી અતિ આનંદ ભરે...
દાની દીનાનાથ દયાનિધિ દીનબન્ધુ દાતા
હમ સખ પુત્ર તુમહારે તમ હો પિતા માતા...
અશરણશરણ અમર અનિવારી અજ અન્તર્યામી
હમ સખ દાસ તુમહારે તુમ સખકે સ્વામી...
રાધેશ્યામ પ્રભો પરિપૂરણ પ્રકટત પરકાળ...
હમ સખ પ્રજા તુમહારી તુમ હો મહારાજ...

શ્યામલતા:—

૧૮

કયા અચ્છા હોતા ગત્ર ગલકે તદ્વારે
બહ જાતી હોકર માતૃહુધકી ધારે
સંસારમે કોઇ નહીં કિસીસે લડતા
બલવાન કોઇ નિર્બલકો નહીં પકડતા
સખકો બોધે સત્યતાકા રહતી તારે
કણ કણસે હોતી સ્થાન્તિ ભરી શુંજરે
સ્વાધીન સભી ધર્મજ્ઞ સભી જન હોતે
સખકે તન હોતે એક ઐર એક મન હોતે
આતી હોતી સત્યનાકી પ્રિય ગનકારે
સખ સૃષ્ટિ ગા રહી હોતી પ્રેમ મહારે

મલહાદ:—

૧૯

લગન લગી હય હરિ નામકી,
માતપિતા ભગિની આર ખાતા,

જીતના જળ પરિવાર દીખાતા,
સળકી મમતાઓં કે ધાગે,
કોર બના હરિ ચરણ મેં લાગે
પ્રીતિ પગી હૈ પ્રભુ પદમે
અળ પ્રીત પગી હય,-લગન લગી હય....

કોટવાલ, લોભી, પ્રમોદ, ચંચલા:— ૨૦

ધન્ય ધન્ય કોટવાલ તુમકો, ધન્ય તુમહારે માતા પિતા,
રાજા ઐર પ્રજા દોનોં પર, તુમને તો ઉપકાર ક્રિયા,
નહિ માનવી હૈ યે કોઇ, સાક્ષાત્ બાણી હૈ યે.
દેવી ધાત્રી ગૌરી હૈ યા; માતા કલ્યાણી હૈ યે
તુમ હો ખેશક ચાતુર જ્ઞાની, તુમને જહીર કી મરદાની,
મેને તુમહરી શિક્ષા માની, શુભવંતી માતા હો સ્થાની.
તુમને અપને દિલકે અંદર; અરુઘા સોચ બિચાર ક્રિયા.

પ્રહલાદ:—

૨૧

હરિ હરિ મોહે હૃદય લગાએ ગએ હું
તાપ સારા બિરહમાં મિટાએ ગયે હું
કારાગાર બેકુદ બના હું જહા અપને વે પગ-પધરાયે ગયે હું
પાસમેં આકે પ્યાસ બુઝાકે દાસ અપને કો પ્રભુ અપનાયે ગયે હું

અંક ત્રીજો,

શ્યામલતા:—

૨૨

ધર્મ કહતા હૈ કે હાં અપની પરીક્ષા હો જાય
પ્રેમ કહતા હૈ પ્રથમ મેરી ચિકિત્સા હો જાય
ધારા આંસુકી બને ગર્મ રૂધિર છાતીકા
વોહ સહનશીલતા હો ગૈર ભી અપના હો જાય
યા તો ઇસ પાપકે સંસારમે હો ચૈન અમન
વનાં અન્યાયકા યે વિશ્વ ભી સુના હો જાય
જલ્દ વોહ રાસ્તા બતલાયે કોઈ રાધેશ્યામ
હમ રહેં વોહ ભી રહેં ઘર ભી નમુના હો જાય

કુંદા:—

૨૩

હાં દેખના દેખના ગર્વીલીનારી
કૈસી મૈં પહની દોધારી કઠારી હું આરી હું

પ્રલયકાળકી નારી હું કારી હું
 ચપલા ચામુંડા ચંડી હું મહિમા મહાશક્તિ હું
 પરમ પ્રચંડી જવાલાસુખી હું—
 મેરે કોપસે મેરે તાપસેમેરે હાથસે મેરે દાવસે
 બચ સકતી હી નહી હૈ તુ
 મૈં વોહ આગ લગાનેવાત્રી ચિનગારી હું—

વિષ્ણુ:—

૨૪

ભાવકે ભુખે ભગવાન
 ભાવ ન હો યદિ સચ્ચા મનમેં તો સખ વ્યર્થ વિધાન
 ભક્તજનોકા ભાવ હી હોતા ચારોં ફલકા દાતા,
 ભાવસે જો પાપાણુકો પુજે નારાયણુ મિલ જાતા.
 ભાવ હી ઇસલિયે હૈ પ્રધાન.

ચંચલ, પ્રમોદ }
 તથા લોભીલાલ } :—

૨૫

દેખો ચારો ઘરવાલોકો ઘરવાલીસે જ્ઞાન મિલા
 રાષ્ટ્રીય વિદ્યાલયસે યહાં જ્યાદા વિદ્યાદાન મિલા,
 સુખદાતા અખ હૈ ઘરવાલી ગુરૂમાતા અખ હૈ ઘરવાલી
 યહે ન કહો હે પ્રાણુધની તુમ હો સ્વામી મૈં સેવકની
 પડી હુતોડી જખ તખલેપર થાપ ચોંટ નિકલી તખ સુંદર
 સચ્ચ હૈ દેવતા સચ્ચ હૈ દેવી;
 આજ તુરહારે પુણ્યસે પાપીકો ભી સ્વર્ગસ્થાન મિલા

સભાસદો:—

૨૬

જય ત્રિભુવનભર્તા સંકટહતા જગકે કતા
 મોહભરે જગદીશ હરે.
 જય જનકે રક્ષક ખલકે ભક્ષક જન્મમરણસે
 તીતપરે જગદીશ હરે,
 જય સુખકે સાગર જગત ઉબગર
 નાગર નાના રૂપધરે જગદીશ હરે.

સમાપ્ત.

રમીથ વર્કસ.

એન્જનીઅર્સ,

અમારા વર્કસમાં ગન મેટલ તથા કાસ્ટ આયર્ન મોલ્ડીંગ, ફીનીશીંગ તથા એન્જન, મોઇલર જીનીંગ તથા પ્રેસીંગ મશીનરીનાં ઇરેક્શન તથા રીપેરીંગ કામ અનુભવી એન્જનીઅરોની દેખરેખ નીચે કરી આપવામાં આવે છે તેમજ જીનીંગ, પ્રેસીંગ સન્ડ્રીંગ સ્પીનીંગ વીવીંગ મશીનરીના સ્પેર પાર્ટ્સ ઇંગ્લીશની હુરીફાઇ કરે તેવા બનાવી આપવામાં આવે છે, અમારાં સ્પેસીઅલ મેડ સનવેટર સ્પ્રે કૉપર હ્યુમીડીફાયરસ સપ્લાય કરવામાં આવે છે અમારા વર્કસમાં દરેક જાતના કામ કરી આપવા માટે અમારી ગેરંટી આપવામાં આવે છે. એકવાર ટ્રાયલ ઓરડર આપી ખાત્રી કરવા અમારી બલામણુ છે.

પ્રોપ્રાયટર્સ.
કે. એન. રમીથ.
એન્જનીઅર્સ
એસ. એન. મીસ્ત્રી.

રમીથ એન્જનીયરીંગ વર્કસ
આર્યન એન્ડ બ્રાસ ફાઉન્ડર્સ
ધી કાંટા રોડ અમદાવાદ.

